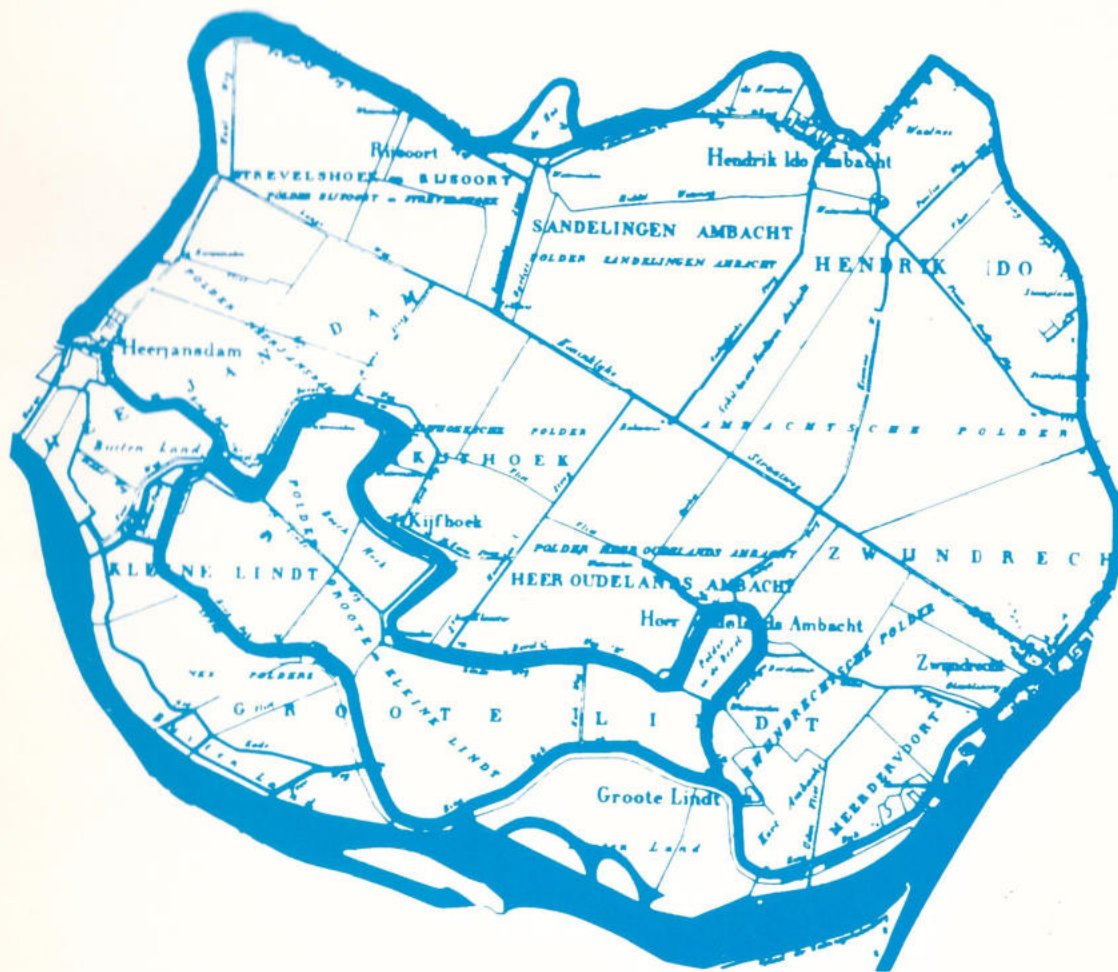

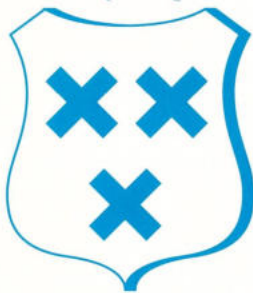
Swindrecht Were

Heerjansdam

Hendrik Ido Ambacht

Zwijndrecht

Uitgave van: Historisch Genootschap, Hendrik Ido Ambacht
Historische Vereniging, Zwijndrecht
Jaargang 12 nr. 1
april 1998

Swindrecht Were

INHOUD:

Enkele notities over de geschiedenis van de Hervormde gemeente van Hendrik Ido Ambacht	blz. 2
De man met de gieter	blz. 9
Gezicht op Dordrecht	blz. 14
De dorpsschool van Kijfhoek	blz. 15
Aanstelling vroedvrouw te Zwijndrecht	blz. 18
Opgraving van een beerput	blz. 21
De visserij van de Groote Lindt	blz. 26
Colofon	blz. 36

ENKELE NOTITIES OVER DE GESCHIEDENIS VAN DE HERVORMDE GEMEENTE VAN HENDRIK IDO AMBACHT

door Ds K. Schaap

VOORWOORD

Deze notities werden door Ds Schaap in 1980 geschreven en geplaatst in ons toenmalig Mededelingenblad (april 1981, Jaargang 1 no 2).

Genoemd blad bestond uit een paar aan elkaar geniete velletjes papier en werd al gauw opgevolgd door ons periodiek "Groot en Klein" de voorganger van "Swindregt Were". Het leek de redactie goed een paar interessante artikelen te herplaatsen, waaronder dit artikel. We denken dat deze artikelen beter passen in een periodiek als Swindregt Were.

Verder is het goed tijdens het lezen te beseffen dat dit artikel geschreven is in 1980, waardoor de tegenwoordige situaties anders kunnen zijn dan beschreven.

Tot slot vermelden we nog (misschien ten overvloede) dat Ds Schaap op 17 september 1984 verhuisd is naar Groningen en dat de in het artikel genoemde Ds v. Bokkum op 29 augustus 1982 vertrokken is naar zijn nieuwe kerkelijke gemeente, Schiedam/Kethel en daar op 27 september 1986 is overleden.

C. Lagendijk

Op de Dorpskerk staat in een gevelsteen het jaartal 1331. Denkelijk wil daarmee herinnerd worden aan de herindijking van de Zwijndrechtse Waard, die in dat jaar werd begonnen. Daarmee wil nog niet gezegd zijn, dat in 1331 met de bouw van de kerk is begonnen, want over de geschiedenis van de Dorpskerk is nog maar heel weinig bekend. Tijdens de recente restauratie zijn binnen het gebouw een aantal funderingsresten blootgelegd, die ons hier wat meer houvast geven.

Wat schriftelijke gegevens betreft, wil ik iets doorgeven wat wordt vermeld door J.W. Regt in zijn bekende Beschrijving van de

Zwijndrechtse Waard (1848). Hij deelt mee, dat het koor van de Dorpskerk de naam droeg van St. Anthoniskoor; dit naar aanleiding van de stichting voor dit koor in 1467 van een vicarie of kapellanie ter ere van “den Almogenden God, de H. maagd Maria en den H. belijder Anthonius” door Alida van Kijfhoek, ambachtsvrouw van onze gemeente. Zo’n kapellanie was een fundatie, waaraan een kapelaan werd benoemd om een voorgeschreven aantal missen op te dragen. De kapelaan werd betaald uit deze functie, een fonds dus, dat kon bestaan uit een daartoe gereserveerd kapitaal, of de opbrengst van onroerende goederen. In dit geval was er een erfmaking van Floris van Kijfhoek, bestaande uit cijns en renten, alsmede een huis en hofstede met een boomgaard, geheten het Kerkehuis, strekkende op de Waal, noord-oostwaards van de kerk Daarbij kwam verder nog een begiftiging door de toenmalige pastoor, Willem van Uitwijk, met “^o morgen lands aan de Langeweg en 2/8 hond (dat is 1/6 morgen) lands, gelegen bij enige andere kerkegoederen”. (Regt, a.w. 115/116; als bron geeft hij op: Zuid Holl.Oudh., pag. 196).

Om nu over te gaan tot de tijd van de Reformatie: de juiste datering van de stichting van de Hervormde (of zoals men toen zei: Gereformeerde) Gemeente is onzeker. Van Rijsoord vinden wij vermeld, dat de gemeente aldaar in 1578 werd gesticht, maar evenwel pas in 1580 een predikant krijgt, die dan tevens predikant te H.I. Ambacht is. Dit kan heel goed ook op Ambacht betrekking hebben. In ieder geval is onze gemeente momenteel dus 400 jaar oud (of jong)!

De eerste predikant was Godefridus Allendorp (wij vinden ook vermeld: Alendorp, Allendorff, Oldendorp, Oldendorpius). Aanvankelijk was hij boekbinder te Dordrecht. Op 9 juni 1580 werd hij door de Classis Dordrecht geëxamineerd en bekwaam geacht tot de vervulling van het predikambt. Waarschijnlijk woonde hij de eerste tijd nog in Dordrecht en daarna te Rijsoord. Er bestond toen een combinatie tussen Hendrik Ido Ambacht en Sandelingen Ambacht (niet Schildmanskinderen Ambacht of het Volgerland, want dat behoorde kerkelijk tot Zwijndrecht) enerzijds en Rijsoord met Strevelshoek anderzijds. Deze situatie heeft geduurd tot 1604. In dat jaar stemt H.I.

Ambacht toe in een opheffing van de combinatie. Men zal er wat goederen van de armen (zogenaamde Heilige Geestgoederen) verkopen om zelf een predikant te kunnen betalen. Allendorp stond van 1580 tot 1585 in Ambacht en Rijsoord. Daarna vertrok hij naar Groote Lindt en overleed in 1606 als predikant van Papendrecht. Zijn dochter Anna huwde in 1613 met de bekende dichter Dirk Raphaëlsz. Camphuysen. Camphuysen is misschien wel het meest bekend door zijn versje, dat hij schreef in het album van een vriend:

Daer moet veel strijds gestreden zijn:

Daer moet veel leets geleden zijn:

En veel gebedts gebeden zijn:

En Christelijcke zeden zijn:

Een nauwen wech betreden zijn:

Soo lang wij hier beneden zijn:

Soo salt hier nae in vreden zijn.

21 september 1618.

Onze doop-, lidmaten- en trouwregisters vangen eerst aan in 1625. Toen was hier predikant Johannes Bocardus, in 1620 gekomen van Dordrecht. Deze grote gemeente kon hij vanwege zijn zwak en ziekelijk gestel niet naar behoren bewerken. Tien jaar stond hij in Ambacht en ging toen naar Dubbeldam, waar hij in 1645 overleed. Van de predikanten die hem opvolgden, noem ik Michaël Nicasius, van 1656 tot 1676 en alhier overleden. Tijdens zijn ambtsperiode werd de kerk verfraaid met een prachtige kansel en drie gebrandschilderde ramen. Zij werden geschonken door resp. de ambachtsheer, Cornelis Pompe van Meerdervoort, de dijkgraaf en hoogheemraden van de Zwijndrechtse Waard en de schout en gerechtigden van de ambachtsheerlijkheid. Mogelijk is de ambachtsheer ook de schenker geweest van de kansel, die zeer waarschijnlijk een oudere kansel verving, die opgesteld was tegen de zuidermuur van het schip. De nieuwe kansel kwam nu tegen de torenmuur te staan (mogelijk in verband met de plaatsing van de nieuwe ramen, omdat het klankbord het zicht daarop zou belemmeren?).

In 1689 kwam hier als predikant Taco Hajo van den Honert, die in 1694 vertrok naar Den Briel. Blijkens het Acta-boek van de kerkeraad

heeft Ds. Van den Honert veel te maken gehad met zaken van kerkelijke tuchtoefening. Het betrof hier hoofdzakelijk onwettige kinderen en zaken van kwaadsprekerij en openbare dronkenschap. Wat het laatste betreft, was het opmerkelijk, dat in de boerderij tegenover de kerk tevens een tapperij was gevestigd.

Momenteel staat hier een winkelpand.

In 1714 werd Van den Honert hoogleraar in de theologie te Leiden. Zijn vak was het Nieuwe Testament en zijn theologische richting het zogenaamde Cartesiaanse Coccejanisme, een enigszins rationalistisch getinte bijbelse theologie. Hij gold als ÈÈn der beroemdste kanselredenaars van zijn tijd. In 1740 overleed hij te Leiden. Zijn zoon, Johannes, geboren in 1694 te Hendrik Ido Ambacht, werd in 1727, naast zijn vader, ÛÛk hoogleraar aan de Leidse theologische faculteit. Hij was een zeer beroemd, maar wat over het paard getild man, die zich geroepen voelde in allerlei omstandigheden een woord mee te spreken. Toch is hij nu vrijwel vergeten. Zijn vakken, waarin hij onderwijs gaf, waren dogmatiek en kerkgeschiedenis. Hij overleed in 1758.

Het zal ongeveer tijdens de ambtsperiode van Ds. Petrus Cazenove zijn geweest, die hier stond van 1740 tot zijn emeritaat in 1788 (dus 48 jaar; aangezien hij gekomen was als proponent, was Ambacht zijn enige gemeente!), dat er in het koor van de kerk een deftige herenbank kwam te staan, versierd met het wapen van de ambachtsheren Pompe van Meerdervoort. Tijdens de bediening van Ds. Dominicus Cannegieter, predikant alhier van 1793 tot zijn emeritaat in 1829, vinden wij in het notulenboek van kerkvoogden en notabelen een vermelding in zijn eigen handschrift, dat in de kerk aan de noordzijde vijf nieuwe glasramen zijn aangebracht, “het glas gezet in hout”. Drie daarvan zijn geschonken, namelijk door resp. Harmen Janz van Wingerden, oud-ouderling, Arie Leendertszn. Kranenburg, lid van de gemeenteraad en het derde gezamenlijke door Maria Bijkerk, wed. Steehouwer, Arie Pietersz. Steehouwer, lid van de gemeenteraad van Sandelingen Ambacht, Pleun Arieszn. Steehouwer, kerkvoogd, Hendrik Jan Coert chirurgijn en ds. Cannegieter. De andere twee zijn bekostigd uit de kerkelijke fondsen: in het jaar 1823 is de kerk weer

voorzien van een nieuw glasraam, “als boven, aan de zuidzijde boven de achterdeur in ‘t koor”, (deze deur is sinds lang dichtgemetseld en zal na de restauratie weer in gebruik komen) “bekostigd door de kerk. En in ‘t jaar 1829 is er dan weder een nieuw glasraam als boven in de kerk geplaatst aan de zuidzijde, ‘t naaste aan den toren, bekostigd door de kerk”.

Van 1830 tot 1850 stond hier vervolgens Ds. Daniël Hendrik Horst. Hij zal niet tot de sterksten behoord hebben, want in 1850 vroeg hij op 57-jarige leeftijd emeritaat aan. Toen werkte hier reeds een jaar een hulpprediker, Quirinus Hubertus Poppe Jz., die door de gemeente als opvolger werd begeerd. Maar de ambachtsheer, Mr. P.J. de Raadt, die het recht had, de predikant aan te wijzen, verkoos niet hem, maar een proponent uit Dordrecht, Dr. Johannes Cornelis Zaalberg Pz. Later is de heer Poppe predikant geworden te Yerseke. Dr. Zaalberg stond hier van 1851 tot 1853, dus maar kort. Hij vertrok naar Deventer en ging in 1854 naar ‘s-Gravenhage. Aanvankelijk hoorde hij tot de Groninger

Ds. G.E.K.A. Roskott

richting maar later ontwikkelde hij zich in modernistische zin. Hij baarde opzien door zijn uitgesproken loochening van de Drieëenheid, de eeuwige Godheid van Christus en de verzoening door het bloed van het Kruis. Of zijn optreden ook aanleiding heeft gegeven tot het ontstaan van een afgescheiden gemeente, is mij niet gebleken. Ds. Willem van Roggen, die hier stond van 1864 tot 1878, legde op 29 april 1872 de eerste steen voor de consistorie. Hij werd opgevolgd door George Everhardus Kruger Arnold Roskott, gekomen in 1880 van Hierden bij Harderwijk, die hier stond tot 1884. Zijn zoon Bernhard Nicolaas Johan is van 1925 tot 1947 ook predikant van Ambacht geweest.

In 1885 kwam Ds. Hermanus Johannes Leonardus Poort, die hier stond tot 1888. Dat zijn voor de Hervormde Kerk kritieke jaren, want in 1886 begint dan in Amsterdam de Doleantie, waaruit tenslotte de Gereformeerde Kerken zullen ontstaan. De kerkeraad van Ambacht besluit in zijn vergadering van 14 februari 1887 met de Doleantie mee te gaan, evenals Rijsoord dit doet. In Rijsoord staat een vriend van Ds. Poort, Ds. S. Sleeswijk Visser, die hem ook in Ambacht bevestigde met de tekst Richteren 6 : 14, “Toen keerde Zich de HEERE tot hem en zeide: Ga henen in deze uwe kracht, en gij zult Israel uit der Midianieten hand verlossen: heb Ik u niet gezonden?” De intree-tekst van Ds. Poort was Prediker 8 : 4a “Waar het woord des Konings is, daar is heerschappij”. Israël uit de hand van de Midianieten verlossen dat betekende voor de goede verstaanders: de Hervormde Kerk leiden uit het synodale diensthuis, dus doleren! Toch ging het niet door. Predikant en kerkeraad kwamen tot andere gedachten en in de notulen van de kerkeraad van 23 december 1887 lezen wij dat het besluit om te gaan doleren weer wordt ongedaan gemaakt. In Rijsoord houdt men echter vol en zo wordt Ds. Sleeswijk Visser in 1889 door de Synode uit zijn ambt ontzet.

Het blijkt dat de Hervormde Gemeente van Ambacht gestadig in zielental blijft groeien, want in ditzelfde jaar 1887 wordt de kerk vergroot met twee zijbeuken.

Onder de bediening van Ds. Jan Boss, die hier stond van 1896 tot 1902, wordt in Den Haag het orgel aangekocht uit een kerkgebouw in

de Nobelstraat en in onze kerk aangebracht in het koor. Dat gebeurt in 1900. Nakomelingen van Ds. Boss bleven in Ambacht wonen. Een van zijn zoons, P.Boss, werd in 1917 tot organist benoemd en een andere, C. Boss, had een manufacturenwinkel aan de Dorpsstraat. Die heette toen Magazijn "De Vlijt". Tegenwoordig is dit het pand van de electra-winkel Turksma.

De ambtsbediening van Ds. Franciscus Cornelis Willekes Wz., die hier stond van 1913 tot 1923, was voor ons dorp een nare tijd vol spanningen en conflicten in de gemeente en in de kerkeraad. Ds. Willekes veranderde namelijk van "richting". Aanvankelijk zong hij enkel psalmen, maar later ging hij ook gezangen opgeven. Of dit alleen de aanleiding is geweest, is moeilijk na te gaan, omdat het notulenboek van de kerkeraad uit deze jaren onvindbaar is. In ieder geval liep het conflict zó hoog, dat de kerkeraad aftrad en de classis moest bijspringen.

Vanwege de voortdurende groei van het zielental, werd na de oorlog een tweede predikantsplaats gesticht. De eerste predikant op deze standplaats was Ds. Cornelis Batenburg, die hier stond van 1949 tot 1961. Hij legde in 1950 de eerste steen voor een tweede kerkgebouw aan de Burgemeester van Akenwijk. De kerkvoogdij verkeerde namelijk in de mening (vanwege "inside" informatie uit het gemeentehuis!) dat d'r, langs de Veersedijk, de uitbreiding van de gemeente Ambacht zou komen, hetgeen evenwel geheel anders is verlopen, zodat dit kerkgebouw nu in een uithoek is komen te liggen. De naam "Elim" werd ontleend aan een ouder gebouw, staande aan de Veersedijk, waar al sinds jaren door de week Bijbellezingen werden gehouden. De gelden voor deze nieuwe kerk waren al sinds 1945 bijeengebracht, o.a. door middel van een renteloze lening van f 20.000,-. Tenslotte is Ds. W. van Bokkum de 42e predikant sinds de Reformatie en de eerste op de derde predikantsplaats. De bouw van een derde kerkgebouw is niet doorgestaan. Wij genieten nu de gastvrijheid van onze Gereformeerde broeders en zusters in het kerkgebouw "De Open Hof" aan de Schildmansstraat, hetgeen een bewijs is van een goede verstandhouding, die beloften heeft voor de toekomst!

NB. De bronnen voor het bovenstaande zijn enerzijds het archief van de kerk, anderzijds het genoemde boekje van J.W. Regt en een recente

uitgave ter gelegenheid van het 400-jarig bestaan van de Hervormde Gemeente te Rijsoord, getiteld “De kerk over de brug”, geschreven door de heer C. Boot te Ridderkerk. De gegevens uit het archief mocht ik verifiëren op het algemeen archief van de Nederlandse Hervormde Kerk aan de Javastraat in Den Haag. De archivaris, Dr. J.P. van Dooren, zij ook hier hartelijk bedankt voor zijn vriendelijke hulp!

DE MAN MET DE GIETER

In de beschrijving van “Hendrik Ido Ambacht met den Oostendam” door L. van Ollefen, komt o.a. het volgende verhaal voor:

“In den jongstleden oorlog met den overledenen Keizer Joseph den Tweeden, toen de wapening ten platte lande door den Souverein hoogstnoodig gekeurd, en den landman opgeroepen werd, ter lootinge om den derden man, die zig tot gemelde oefening zoude moeten verledigen, kwam er van Oostendam niemand op, allen onwillig zijnde, naamlijk niemand die in zijn geheel was, de geenen die zig aan het bevel van Schout en Gerechte niet onttrokken, verscheenen suizelende door een hoofd vol dampen; ÈÈn van hun had zelfs iet ergers in den zin, want hij liep als een bezetene door het dorp, onder aanhoudend slaan op een gieter - de menigte die hem volgde groeide zodanig aan, dat er orders gesteld werden om hen uit elkander te doen gaan; naar hunne overheid niet luisterde, moeide de Gerechte van Dord er zig ook mede; ÈÈn der oproermaakeren werd door de Hooge Vierschaar van Zuidholland bij den kop gevat, in hechtenis gezet, en heeft als verstoorder van de algemeene rust zijne welverdiende straf ontvangen; hier mede kwam alles wel weder in rust, maar echter bleef men recht ongehoorzaam en tegen alle gevoel van vaderlandsliefde aan het excerceeren weigeren, zo wel te Hendrik Ido Ambacht als op den Oostendam”.

Wie was die “verstoorder van de algemene rust” en wat hield de “welverdiende straf” in? Ik besloot ernaar op zoek te gaan en inderdaad: in de criminele rol van de baljuw van Zuid-Holland vond ik de akte die behalve een antwoord op deze vragen, ook een nadere beschrijving geeft van de gebeurtenissen van 26 januari 1785. Voordat ik de tekst

van de akte aan u voorleg, lijkt het mij noodzakelijk eerst in het kort enige achtergrondinformatie te geven m.b.t. de politieke situatie in 1785.

Binnenland:

In het jaar 1785 waren de tegenstellingen tussen patriotten, waarin democraten en regenten samengingen, en prinsgezinden (de Oranjepartij) inmiddels hoog opgelopen. De patriotten steeften o.a. naar centralisatie van het bestuur, verkiezing van burgergecommitteerden en wilden vooral de militaire macht van stadhouder Willem V beperken.

In 1783 begonnen de patriotten in het hele land vrijkorpsen of exercitiegenootschappen op te richten, in 1784 verboden de Staten van Holland het dragen van Oranje en in 1785 vertrok Willem V uit Holland na een conflict met de Staten over het bevel van het garnizoen in Den Haag.

Buitenland:

Bij de vrede van Munster in 1648 was bepaald dat de Schelde gesloten bleef voor de scheepvaart naar Antwerpen. De Oostenrijkse keizer Jozef II eiste in 1784 opening van de Schelde (de Zuidelijke Nederlanden behoorden bij Oostenrijk).

Er dreigde oorlog. De keizer verzamelde een leger aan de grens en de Republiek versterkte de Scheldeforten, zette land onder water, wierf 15.000 man voetvolk en ruitery en op het platteland werd elke derde man opgeroepen voor de landstorm. Dit laatste werd niet bepaald een succes (en niet alleen in H.I.Ambacht en de Oostendam). Na bemiddeling van Frankrijk kwam men tot een vergelijk en werd een oorlog voorkomen. De Schelde bleef gesloten, maar de Republiek moest een flinke schadeloosstelling aan Oostenrijk betalen.

Dan volgt nu de tekst. Aangezien deze grotendeels voor zichzelf spreekt kan ik volstaan met het plaatsen van slechts een enkele kanttekening.

De weledele gestrenge heer mr. Arnoldus Adrianus van Tets, bailliuw van Zuit-Holland 1), raione officii 2), eischer in Cas Crimineel jegens

Hendrik Huyzer, thans gevange op den Raathuize der stat Dordrecht. Alzo Hendrik Huyzer, thans gevange op den Raathuize der stat Dordrecht, zo hij zegt out zesendertig jaren, geboren op Ridderkerk, wonende op 't afscheit van Ridderkerk nabij den Oostendam en voor de kost zant en diergelijke varende, buiten pijn van ijzer of panden in 't Gerigte van den Hove en Hoge Vierschaar van Zuit-Holland heeft beleden en verder is gebleken dat, zo als hij gevange hadde horen zeggen, de tijt van de loting van den derden man der weerbare mannen onder Hendrik Ido Ambagt en den Oostendam tot de wapen-oeffening te doen, gestelt zijnde tegens woensdag den 26 januari 1785, 's namiddags twe uren, er die dag aan den Oostendam voor de loting en eer de schout kwam, reets zeer veel menschen bijeen waren en dat velen van het volk, ten tijde, plaatze en ter gelegenheit als voren zamen gerot, met oranje strikken en andere gekoleurde linten waren voorzien en uitgedost en van de vaartuigen van schippers De Heer, Jan de P en Zegert Nouwen vlaggen of vleugels woeyen. Dat hij gevange, schoon onder Ridderkerk en mitsdien onder een ander Geregt of Gebiet wonende en met de loting van den Oostendam niet te doen

hebbende, nogtans toen al de menschen er waren er ook bij geweest is, eer de schout kwam.

Dat er onder die menigte, gelijk aan hem gevange gezegt zoude zijn, omtrent twe flessen drank is gedronken en dat hij daarvan mede heeft gedronken en dat hem zulks gebragt heeft tot dingen te doen die onvoorzichtig waren. Dat om de flessen waaruit die sterken drank is gedronken, zo als hij gevange niet beter weet, een geel lintje is geweest; en dat doe de menigte voor de deur van Zeger Nouwe was aldaar een fles drank is gehaalt nog ook niet, of die flessen met sterken drank bij voorraat in de winkels getapt en opgeessiert stonden, nogte door wien de drank is gehaalt, gegeven of betaalt, dog dat hij gevange dezelve niet heeft gehaalt of betaalt.

Dat wanneer de schout in 't Regthuis kwam voorgemelde zamen gerotte menigte, of een groot deel daarvan, is getrokken naar 't Regthuis en dat hij gevange daar ook mede heeft bijgestaan. En dat een uit den hoop zeide dat zij wel vrijwillig wilde exerceren. En dat de schout daarop gezegt zoude hebben: "Mannen als gij zo wilt, wil ik ook". En dat hij gevangen met een gele zwagtel 3) om het lijf met een blikken gieter daaraan, op welke door hem wierde geslagen of getrommelt, heeft gelopen, maar dat hij gevange wat beschonken is geweest, dat hij anders zulke dwaze dingen niet zoude gedaan hebben. En dat door zijn gevangens doen geen menschen op de been zijn gekomen, dat den Oostendam al vol stont eer hij gevange voor den dag kwam; en dat hij gevange zulks door niemants aanzetting heeft gedaan en dat hij er geen kwaat mede heeft voorgehat, maar 't alleen gedaan heeft uit plezier. En dat hij gevange, naar gissing, omtrent twe uren bij die beweging is geweest; dat hij geen kwaad oogmerk heeft gehat, maar uit losheit en gekheit met de gieter heeft gelopen dan dat daardoor geen menschen op de been zijn gekomen.

En dat hieruit bleikt dat de gevange, welke teffens ook heeft beleden, dat hij wel ziet dat hij kwaat hieraan gedaan heeft, dog tot zijne verschoning daarbij voegt dat hij toen half beschonken was en niet wist dat daar iets achter zat, zig, terwijl onder een ander Gebiet dan dat van zijne woning oproerige bewegingen wierden gemaakt, bij en onder de zamengerotte menigte heeft vervoegt en die oproerige bewegingen, welke tot niet anders strekken konden dan om de gestelde orders en

het heilzamen oogmerk der overigheid tegen te gaan en te verijdelen en de algemene rust te verstoren, maar dan anderen te vergroten en aanlijding tot verdere opschuddingen te geven. Zaken welke in een lant van goede politie en justitie niet kunnen werden geleden, maar zonder de minste oogluiking ten strengsten behoren te werden gestraft.

Zo concludeert de heer eisscher, *ratione officii*, eisch doende uit naam van de Edele Grootmogende Heren Staten van Hollant en Westvrieslant, dat de gevange ter zake voormelt, bij vonisse de Edele Agtbare Heren Mannen van dezen Hove en Hoge Vierschaar, zodanig strengelik aan den lijve zal werden gestraft, als welgemelte hun Edele Agtbaren, ingevolgen de regten, wetten en plakaten van den landen, naar bevint en omstandigheden van zaken, in goeder justitie, zullen oordelen te behoren; en dat de gevange wijders zal werden verwezen in de kosten van den processe, alsmede in de kosten en misen van justitie ofte tot alzulken anderen etc.

Mannen van den Hove en Hooge Vierschaar van Zuid-Holland gezien ende geïxamoinéerd hebbende den crimineelen eisch en conclusie door den heer eischer, *r.o.*, op ende jegens den gevangen gedaan en genomen, mitsgaders gehoord de confessie van den gevange buiten pijn van banden of ijzer is *judicio* 4) van mannen voornoemt gedaan en voorts gelet waarop in deese te letten stond, konde ofte mogte moveeren, doende regt uit den naam en van wegens de Edele Grootmogende Heeren Staaten van Holland en Westfriesland, condemnneeren dan gevange omme geduurende den tijd van agt eerstkomende dagen op den Raadhuis der stad Dordrecht in zijne gevangenis met brood en water te worden gespijsigt: bannen den gevangen voords den tijd van drie agtereenvolgende jaaren uit den beddrijve van Zuid-Holland, juridictie van deesen Hove en Hooge Vierschaar, zonder binnen dien tijd daerinne te mogen komen, op pene van zwaarder straffe: ontzeggen wijders den heer eisser *r.o.* zijnen anderen of verderen eisch en conclusie open jegens den gevangen gedaan en genoomen, condemnneerende niettemin den gevangen in de kosten van den processie mitsgaders in de kosten en misen van de justitie.

Gepronuntieerd en 4e maart 1785.

Noten:

- 1) Het zuidelijk deel van de provincie Zuid-Holland vormde het baljuwschap Zuid-Holland.
- 2) Uit hoofde van het ambt.
- 3) Daarvoor is al sprake van een geel lintje. Dit is geen toeval. Oranje-aanhangers gaven ook d.m.v. deze kleur uiting aan hun gevoelens. Een voorbeeld hiervan is een gebeurtenis in het Groningse dorp Zandweer in 1787. De predikant daar, aanhanger van de patriotten, zag op een zondag een vijftigtal mensen de kerk binnenkomen, die hun hoeden opgesierd hadden met gele koolzaadbloemen.
- 4) In het gerechtelijk onderzoek.

door M.H. Benschop

Gezicht op Dordrecht, 1870, geschilderd door Johan Bartold Jongkind, 1819-1891, gezien mogelijk vanaf het havenhoofd Oostkeetshaven.

DE DORPSSCHOOL VAN KIJFHOEK.

Tot ongeveer het 1645 schijnt het dorp Kijfhoek geen schoolgebouw gehad te hebben. We vinden althans in de rekeningen der kerkvoogdij vóór dat jaar geen onderwijzerstractement vermeld. Wel is er in die tijd sprake van een zekere Cleijs Jans'zn, die koster van de Kijfhoekse kerk was. Van hem vinden we in de rekeningen over het jaar 1635 vermeld, dat hij voor besems voor het “aanveeghen” van de kerk vraagt “F 6.- en voor “12 reizen den predikant te haelen de zomma” van F 3-14- ontving, d.w.z. ongeveer 6 Ω stuijver per keer.

Dat laatste werd later ook door de schoolmeester verricht. De rekening van 1645 is van groot belang, omdat daarin vermeld staat, dat “voort metzelen vant schoolhuijsjen” aan Cornelis en Gerrit Joostzn, twee broers, de somma van F78— “gestelt in guldens van 20 stuijvers” “en penninghen naer advenant” werd betaald, en wel op 2 maart 1645. Het is ons niet bekend of direct na het verrijzen van het schoolgebouw een onderwijzer benoemd werd. De naam van de eerste onderwijzer wordt ons pas meegedeeld in de rekeningen van 1656: Jan Pieterszn. Hij was, evenals zijn opvolgers, gehouden het “schoolampt waer te nemen van de Dordregtse Beestmarckt tot paesschen toe”. Het tractement dat hij

van de kerk kreeg, bedroeg F400— per jaar. In 1828 kreeg B. Labrijn É60— per jaar. Bovendien betaalde de ambachtsheer van Kijfhoek eveneens een dergelijke som gelds, terwijl de verschillende bijbaantjes ook iets in het laadje brachten, evenals het schoolgeld dat in de lijst van onderwijzers luidt als volgt:

Lijst van onderwijzers

Schoolmeester Jan Pieterszn.	1645-1670
„ Lodewijk Gelderblom	1670-1715
„ Abraham Gelderblom Lodzn.	1715-1717
„ Boudewijn Vaandrager	1720-1724
„ Heijndrich v.d.Velden	1724-1726
„ Aart Nugteren	1726-1778
„ Dirk Visser	1778-1826 of 27
„ Bastiaan Labrijn	1828-1838
„ Willem van Woerkom	1839-plm.1840

Van het leven van Jan Pieterszn. is ons bijna niets bekend, maar van Lodewijk Gelderblom weten wij, dat hij tweemaal kerkmeester is geweest, n.l. van 1699-1703. Zijn zoon, meester Abraham Lodewijkszn Gelderblom, heeft dit “ampt een jaer en enige maenden” uitgeoefend. Hij was tevens bode van Kijfhoek en als zodanig betrokken bij een kerkelijk geschil in het jaar 1715, waarvan we lezen: “Nog betaelt aen Abraham Gelderblom, bode van Kijfhouk voordat hij dan kerckenraet van Heere Jansdam twee mael aengeseijt heeft dat den kerckenraet van Kiefhouck niet en zoude beroepen tot dat Ds. den Redder in Kiefhouck heeft gepredickt: F-11-. Nadat Lodewijk gestorven was, werd het voorzingen in de kerk waargenomen door Johannes v.d. Poel, “Betaelt an Abraham Gelderblom, schoolmeester geweest en aen Johannes v.d.Poel voor dat hij den kerckendienst van voorsienge heeft waargenomen doen de plaes facant was, dese bovenstaende poste te weten Abraham Gelderblom, schoolmeester in een jaer en eenige maenden É52- en Johannes v.d. Poel 3 gulde en 10 stuijvers bij Quijtansij”. De opvolger van Abraham Gelderblom was Boudewijn Vaandrager, een naam die veelvuldig voorkomt op de Zuid-Hollandse eilanden. Hij schijnt om gezondheidsredenen in 1724 zijn “schoolampt” neergelegd te hebben. Als zijn opvolger werd toen Heijndrick v.d.Velden benoemd. Toch bleef meester Boudewijn de

“kerckedienst” vervullen, want we vinden in de rekening van 1726, dat aan hem werd “betaelt voor dat hij het voorlesen en sienge en luijden in de kerck van Kiefhouk 1725 tot Meij 1726 (gedaen heeft) F39—”.

In 1729 sterft hij en in de rekening van dat jaar staat: “nog ontfange v.d. weduwe van Boudewijn Vaandrager van het dootscleet F8-”. Ook meester v.d.Velden heeft de school van Kijfhoek niet lang gediend. Reeds in 1726 werd hij opgevolgd door Aart Nugteren, die als zodanig tot 1778 werkzaam is geweest. Dirk Visser, die in 1778 benoemd werd, was van beroep tevens metselaar. De kerk verkocht in 1806 aan hem een oude boot, waarmee de mensen die aan de andere zijde v.d. Devel woonden konden overvaren, voor F4.—. Toen hij in 1827 stierf werd hij in de kerk begraven. Aan begrafenisrechten werd *f* 17,15 betaald, waarbij het klokluiden inbegrepen was. Aangezien hij derhalve eerste klas begraven werd moeten wij zijn graf zoeken in het koor der kerk, vóór het koorhek. Zijn opvolger was mr. Bastiaan Labrijn. Hij moet omstreeks 1838 gestorven zijn, daar zowel het lidmatenboek als het rekeningboek hierover zwijgen. Dit laatste boek vermeldt alleen, dat in 1838 twee personen begraven werden. Een van hen wordt met name genoemd, n.l. Frans van Gilst, die ander zal dan hoogstwaarschijnlijk meester Labrijn zijn, want iets verder lezen we in dezelfde rekening: “Betaelt aan de weduwe Labrijn het tractement van de voorleser” *f* 20,—. Het schijnt dat de opvolger van Bastiaan Labrijn, Willem van Woerkom geheten, slechts korte tijd zijn ambt heeft vervuld en daarna alleen voorlezer geweest is. Dit maakte ik op uit het rekeningenboek waarin maar ÈÈn keer vermeld wordt, dat aan hem het tractement van onderwijzer betaald is. Bovendien is dat in overeenstemming met hetgeen J.W. Regt in zijn “Beschrijving v.d. Zw.dr.Waard enz. mededeelt, n.l. dat” vroeger dit dorp, vûûr 1848 een eigen school had, gelijk er dan ook nog een schoolhuis en ene onderwijzers woning bestaan, die echter ten voordele der kerk aan arbeiders verhuurd worden” en dat “tegenwoordig de kinderen onderwijs genieten in de school te Heerjansdam of Rijsoord. We kunnen dus wel aannemen, dat omstreeks 1840 de dorpsschool van Kijfhoek opgeheven is.

Gem.archief Schiedam, uit O.V. 1951 fol 58-60/Transcriptie, Pieter Visser - Schiedam 1981.

AANSTELLING VROEDVROUW TE ZWIJNDRECHT.

In het kerkenraadsboek uit 1608, waarin de verhandelingen van de kerkenraad staan genoteerd, komt een eigenaardig geval van toverij voor.

“Den 10 Julij is in den Kerckenraedt wederom bij malcander geweyst en is verhandelt als volgt.

Also Catalina de vroevrou een seker geschreven brijfken aen een secker dochter gebeten van enen dollen hondt gegeven hadde om daermede de bete te genesen, so is sij hier over van den Kerckeraedt aengesproken die haar verthoont heeft dat so danige brijfken en de woorden anders niet en zijn dan belesingen toverie ende afgoderie.

Catalina voorschreven dit horende heeft bekendt sulcks te vooren niet verstaan te hebben, heeft daarom belooft sulcks ongeoorloofde middelen niet meer te gebruicken” (1).

Catalina (Catalijntje), een naam die in oude doopboeken meer voorkomt, is hoogst waarschijnlijk de oudst vermelde vroedvrouw in de geschreven geschiedenis van Zwijndrecht.

Gelukkig was men 200 jaar later serieuzer in het aanstellen van een vroedvrouw, zoals uit de volgende akte blijkt. In aanmerking genomen dat dit ook alweer 200 jaar geleden is, n.l. 1809.

Zegel 6 stv.

Instructie waar op het Gemeente Bestuur van Zwijndrecht tot vroedvrouw voor gezegde Gemeente, tot kennelijk wederzeggen, aangesteld heeft Johanna Geerloff, huisvrouw van Burger Valk.

Art. 1

De voorn. vroedvrouw zal haare vaste Woonplaats moeten houden in het Dorp Zwijndrecht.

2

De gem: Vroedvrouw, zal de vrouwen in deeze Gemeente, zonder eenig onderscheid van Rijker of Armer, aanstonds, en met all vigilantie moeten bedienen, als Zij daarbij gerequireerd wordt, zonder de Eene eenige voorrang boven de andere te geeven, en zal dus moeten gaan, daar de nood haar het meeste vordert.

Dezelfde zal, de in nood zijnde vrouwen, met alle bescheidenheid, vlijt, ijver en getrouwheid moeten bedienen, na vereisch van zaaken en regelen van de kunst, en werk begonnen hebbende, zal zij zig van daar niet mogen begeven, voor dat zij haar werk zal hebben verrigt, en eenige zaak voor haare kundigheid te zwaar en moeilijk bevindende, zal daar van kennis moeten geven aan de man, of andere naast bestaande van de in nood zijnde vrouw, om door hun zodanige order gestelt te kunnen, als zij tot meerderen hulp van vrouw en kind noodig zullen oordelen.

De meergen. vroedvrouw, bij zwangere ongetrouwde dogters gerequireerd of verzogt wordende, om verlossing te doen, zal deselve alvorens tot het werk te treden, aan de in nood zijnde Dogter, in tegenwoordigheid van Buuren of presente vrouwen, ernstig moeten afvragen wie de Vader is, van de vrugt, waarvan zij wenscht te verlossen en zulks gedeclareert hebbende zal de vroedvrouw de in nood zijnde dogter doen Zweeren, dat zij de Regte Vader van haare te Baaren vrugt heeft genoemd, en den Eed afgenomen hebbende zal dezelve vroedvrouw haar werken moete doen, als hier vooren in Requard van de getrouwde vrouwen, is gestelt, en ook gehouden zijn, van de gedane Verlossing en opgegeeven Vader nog denzelven op uiterlijk den volgende dag, aangifte bij den Schout moeten doen.

De vroedvrouw zal in geene andere gemeente ter bediening van vrouwen mogen gaan, of zig andersints buiten de gemeente van Zwijndrecht moogen begeeven, als er in of onder dezelve Gemeente een of meer vrouwen gevonden worden, die na bij hunne Reekning zijn, of apparentie ter bevalling makende en geen vrouwen onder meergen.gemeente nabij haare Reekening zijnde of apparentie ter bevalling makende, en de vroedvrouw zig buiten boven gen.gemeente willende begeeven, zal in dat cas. gehouden weezen, daartoe consent te verzoeken bij den Schout of President van Zwijndrecht, met benoeming van de plaats daar zij vast te vinden zal weezen, om bij onvoorziene gevallen van daar gehaalt te kunnen worden.

6

De vroedvrouw zal meede verplicht weezen alle de van de Diaconie gealimenteerd werdende vrouwen, in deeze gemeente, voor niet te bedienen, met dezelve getrouwheid als wierd zij daarvoor goed beloont.

7

Zoo de vroedvrouw deze instructie of eenig point van dien, mogt komen te overtreden, zal dezelve daarover worden gecorrigeert, 't zij met afkorting van haar Tractement, of zelfs afzetting van haar bediening, zoals het Gemeente Bestuur voorn. na bevind van zaaken, zal oordeelen te behooren.

8

Reserveerende het Gemeente Bestuur meergemt, aan zig de magt, om deeze Instructie zodanige te mogen altereeren, ampliceren en interpreteeren, als hij hun in tijd en wijlen nuttig en dienstig zal geoordeeld worden.

Op alle welke Poincten en Artikelen, het Gemeente Bestuur van Zwijndrecht, tot vroedvrouw, voor gezegde gemeente, op eene jaarlijksche bezoldiging van Vijftig Gulden bereits ingegaan met den 1sten van zomermaand 1809, en op voormelde Instructien tot kennelijk wederzeggen, aangesteld heeft: Johanna Geerlof, huisvrouw van Burger Valk, dewelke onder Plegtigen Eede, voor haar, in handen van den Schout afgelegd, belooft heeft, de voorgem. Instructie, in alle deelen te zullen naarkomen en agtervolgen.

Zwijndrecht de 7e van Zomermaand 1809.

(Onderstond:) In kennis van mij (was get:)

R.R.E. Nibbelink secretaris

- 1) Handelingen van de Kerkeraad. Archief N.H. Kerk Zwijndrecht
- 2) O.R.A. Zwijndrecht. Gem.Archief Do. Archiefnr. 504 Deel 13.

OPGRAVING VAN EEN BEERPUT

Inleiding:

Bij de grondafgraving in een tuin op de zuidoever van het Waaltje kwamen allerlei oude scherven tevoorschijn. Ook vond men er een stenen “muur” en een “drietal putten”. Benieuwd wat de inhoud daarvan zou zijn en hoe oud deze putten waren, besloten wij, Wilbert en ik, om wat op te graven.

Op een regenachtige zaterdagmorgen in het voorjaar kregen wij assistentie van twee amateur-archeologen uit Dordrecht, Taco Groenevelt en Etienne Nolens. Zij hadden dit vaker gedaan en we waren daarom echt blij met deze hulp.

De mogelijkheid voor onderzoek beperkte zich tot ÈÈn zaterdag. Bovendien konden we maar beperkt gebruik maken van de graafmachine en moesten we met de hand verder graven. We besloten hierom om de toegankelijkst gelegen put op te graven.

Het puin werd uit de put gehaald.

Het onderzoek.

Op de bewuste morgen was de graafmachine bezig om graafwerk te verrichten voor tuin en oprijpad. Hiervan werd beperkt, maar dankbaar, gebruik van gemaakt om de verstoorde bovenlaag van zware klei met puin machinaal te verwijderen. Al vrij snel werden de contouren van een ronde put zichtbaar in de klei van H.I.Ambacht. De koepelvormige overkluizing van de kelder (een halve bol als “deksel” op de put) was helaas niet meer aanwezig; deze is waarschijnlijk tijdens eerdere werkzaamheden al verloren gegaan. Zodra we op de ongestoorde laag kwamen, zijn we op het traditionele handwerk overgegaan. Het was een zware klus, omdat hij bemoeilijkt werd door het vele puin, de zware klei en het slechte weer.

De vorm van de put werd steeds beter zichtbaar.

Ik was blij dat de mannen het zagen zitten, want zelf had ik af en toe de neiging om de boel maar weer dicht te gooien. Maar de moeite

werd beloond: na het verwijderen van de compacte puinlaag werd langzaam-aan de eerste beer zichtbaar en al snel daarna werden de eerste vondsten aangetroffen.

Een mooi zilveren zakhorloge was toch wel de vondst die het meest tot de verbeelding sprak en die ook direct zorgde voor de noodzakelijke adrenaline. De rest van het leeggraven van de put was slechts een kwestie van doorzetten.

De put:

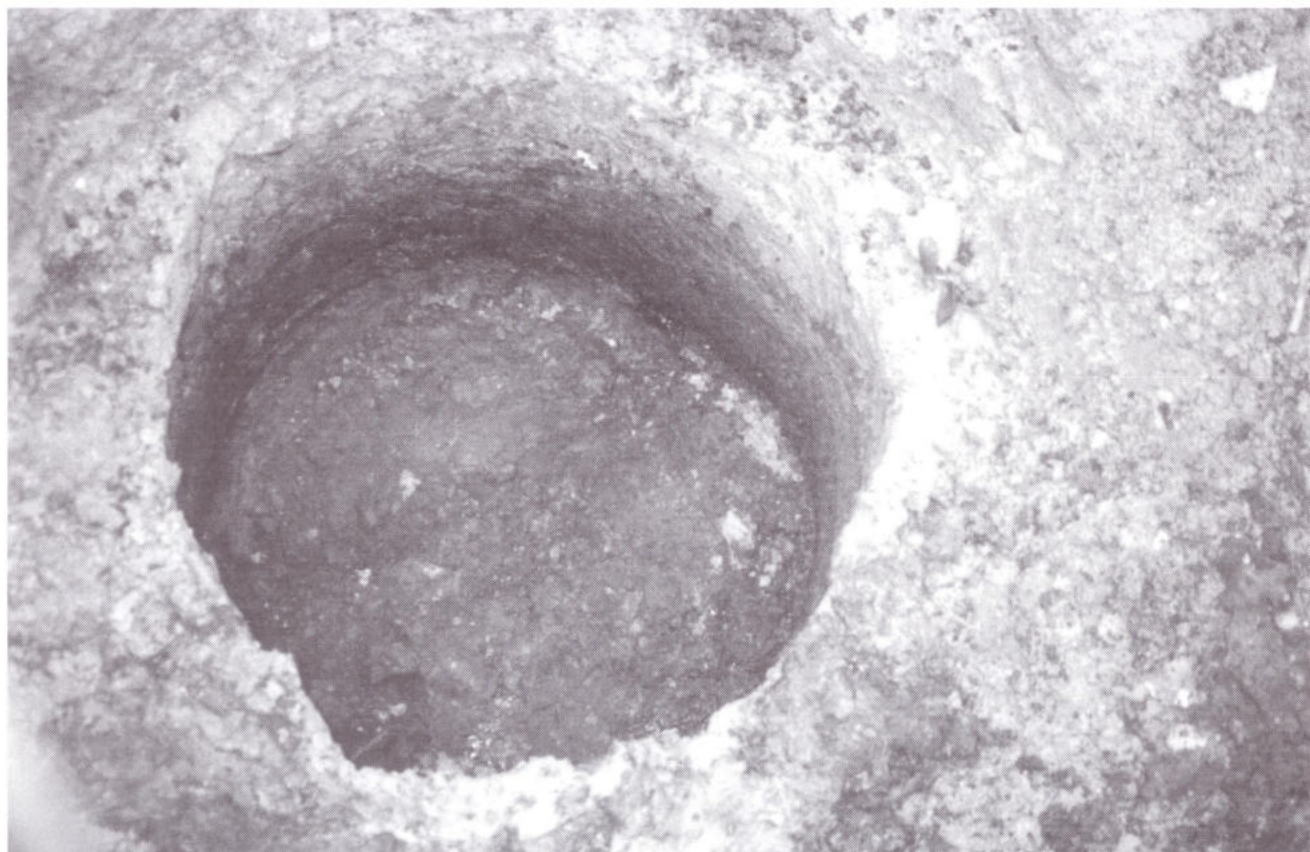
Gezien de afmeting en de plaats van de beerput zal deze naar alle waarschijnlijkheid direct voor dit doel zijn aangelegd.

De ronde put was opgetrokken uit zogenaamde “IJsselsteentjes”, waarvan twee verschillende afmetingen zijn aangetroffen. Het nog resterende deel van de put had een totale hoogte van 80 cm en de diameter van de kelder varieerde van 1.20 tot 1.30 meter

Onderin de put zat de beer.

Het cilindrische gedeelte van de put was opgetrokken uit gele steentjes met de volgende afmetingen: 17 x 8 x 4 centimeter. De koepel-vormige overkluizing van de put bestond uit iets grotere geel/rose steentjes van 18,5 x 9 x 4,5 cm.

De uitgegraven beerput.

Vanaf het maaiveld is met de graafmachine 55 cm afgegraven tot de ongestoorde laag. Hierin werd ook direct het nog resterende deel van de put zichtbaar. De totale hoogte van dit deel van de put bedroeg 80 cm. In totaal is dus 1,35 meter onder het maaiveld gegraven.

De lagenstructuur van de put was als volgt:

- *de bovenste 10 cm van de put was gevuld met puin;
- *daaronder zat een laag van 30 cm die bestond uit een mengsel van puin en beer;
- *de onderste 40 cm bestond uit uitsluitend beer.

De vondsten die in de put zijn gedaan, bevonden zich vrijwel allemaal in de onderste laag van de put.

De vondsten:

- scherven van aardewerk en glas;
- kleine botjes (van een (afgekloven?) kip en kalkoen);
- twee benen knopen;
- een blikken lepeltje;
- een zilveren zakhorloge.

DE VISSERIJ VAN DE GROOTE LINDT

Voor het onderzoek naar de geschiedenis van de visserij van Dordts (Dorts)monde, waarvan Groote Lindt ook deel uitmaakte, heb ik dankbaar gebruik gemaakt van een rapport van dr. L.A. Langeraad uit 1905. (1).

Dit rapport is geschreven op verzoek van de Maatschap Volharding, als resultaat van zijn onderzoek naar de visrechten der heerlijkheid Dortsmonde en de rechten van de daar aan grenzende ambachtsheerlijkheden. (2).

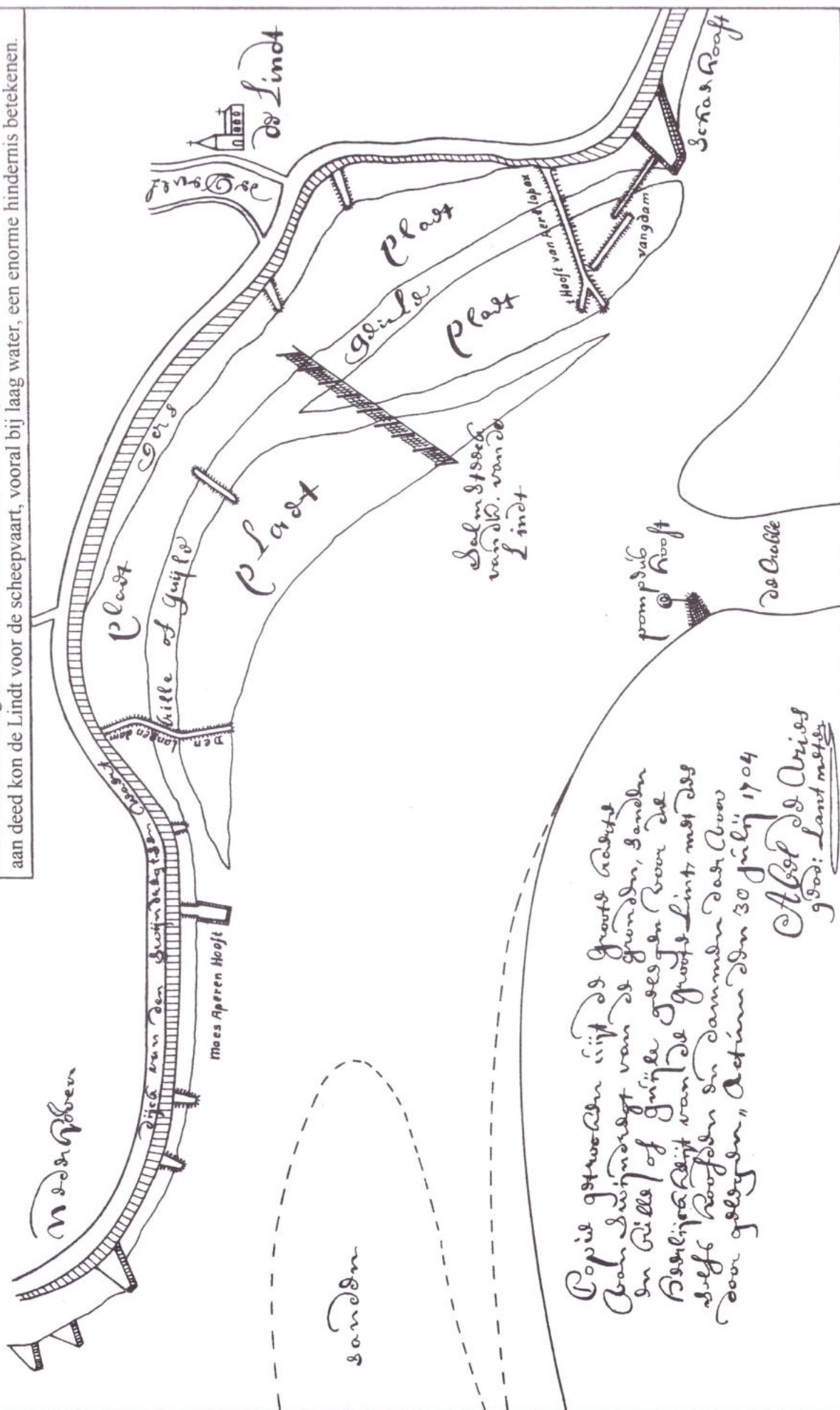
De eerste maal dat de visserij van Dortsmonde, of Dordrechtsmonde, in een leenbrief wordt genoemd, is op maandag na St.Jacobsdag in 1319, als de heer van Voorne, vrouw Belie, echtgenote van Willem van Wendelnesse, ridder, verleid “met alle de visscherije van Dordrechtsmond tot den Waele toe, ten rechten leene”. Voor korte tijd echter, want op “onser vrouwe avond te Lichtmisse 1326”, schenkt zij “de visscherije van Dordrechtsmonde” weer aan de heer Jan van Voorne, zonder enig recht, welke ook, daar op te behouden. Later, toen de heerlijkheid van Voorne aan het Beierse huis gekomen was, werd op 11 juni 1390, door hertog Willem van Beieren, graaf van Oostervant, heer van Altena, enz., de visserij verleid op jonkvrouw Alida van de Merwede, bij opdracht van heer Daniël van de Merwede, heer van Steijne (Stein) haar broeder.

In deze brief komt de zinsnede voor, die in alle volgende verleibrieven te vinden is (zij het in een andere spelling), waardoor aard en grenzen van het leen werd aangegeven; “een visscherie die aengaet van Dordrechtsmonde uitwaert die Dubbel int ende, ten Wael toe, alle die hierbinne ghelegen is, ende aen die eene side leghet die Dubbeldam, die Mijl ende Puttershoek, ende aen die andere side van den visscherie leghet Zw,ndrecht ende strecket aen Barendrecht”.

Het zou te ver voeren om allen te noemen die in het bezit zijn geweest van deze visserijrechten.

Op 25 april 1759 komt de visserij in het bezit van Theodorus de Jonge, heer van de Groote Lindt. Op deze dag werden dus de beide visserijen van Dordtsmonde en van de Groote Lindt, eigendom van één persoon. Na Theodorus werd zijn zoon Henricus Gerardus de Jonge verleid met

Een kaart van de visserij uit de periode waarin de beschreven verpachting plaatsvond is door mij niet gevonden. De bijgevoegde kaart uit 1704 geeft echter een beeld hoe een dergelijke visserij was ingericht. Daar de vaargeul voor de Groote Lindt vaak van plaats veranderde en de Krabbe zijn naam eer aan deed kon de Lindt voor de scheepvaart, vooral bij laag water, een enorme hindernis betekenen.

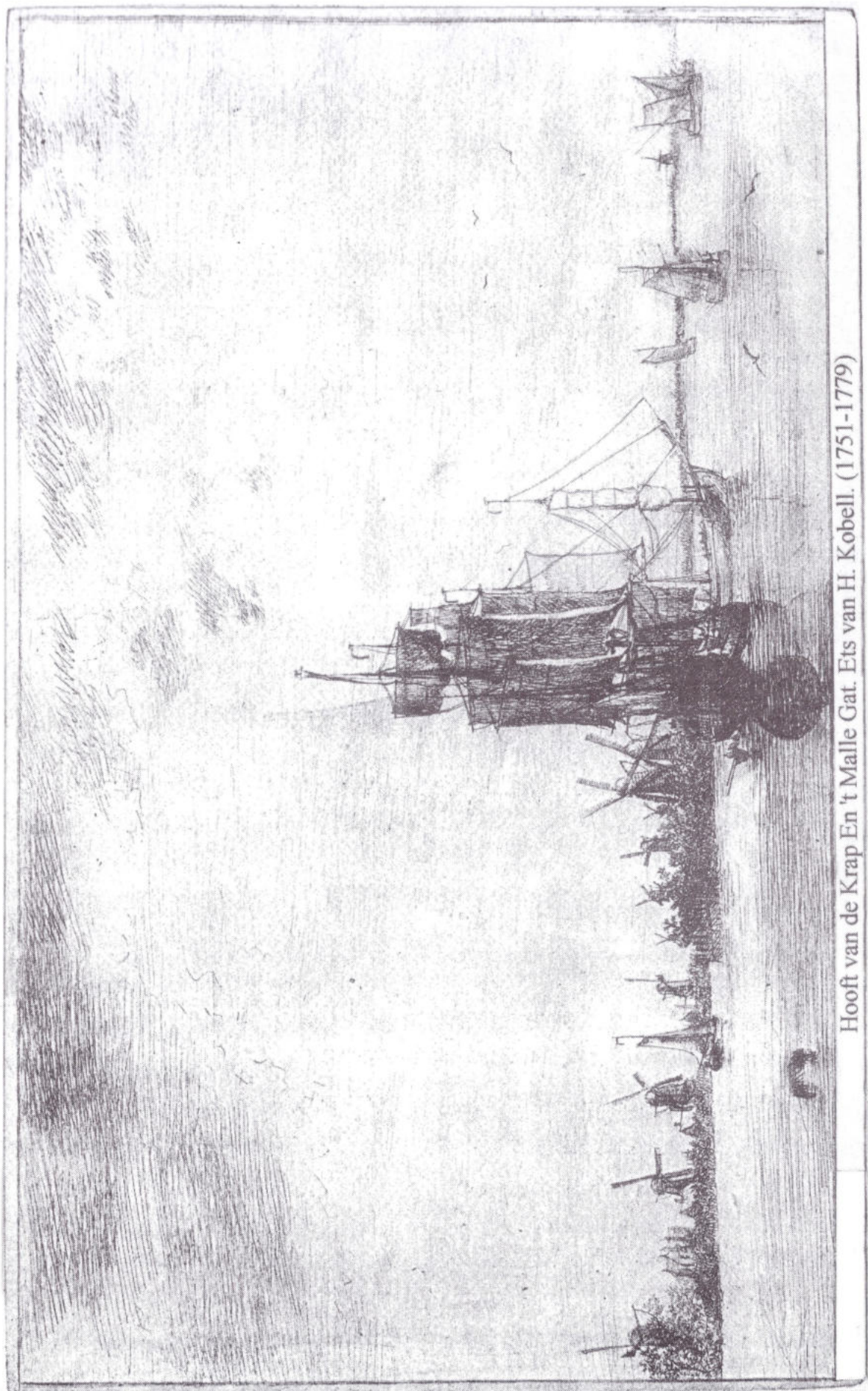
de visserij en wel op 18 november 1766. De visserij bleef in zijn bezit tot 1781, toen ze, tegelijk met de ambachtsheerlijkheid Groote Lindt, werd verkocht aan Arnout Jan van Bienen. Sindsdien bleef de familie Van Bienen eigenaar tot de verkoop aan de Maatschap Volharding in 1895.

De conditie en voorwaarde waarop de genoemde heerlijkheid op 4 december 1781 werd geveild en op 11 december daaraanvolgende is verkocht, zijn bekend. In de Castelenije van de Hove van Holland te 's-Gravenhage, staan de rechten aldus omschreven: “De ambagtsheerlijkheid van de Groote Lindt zijnde een goed onversterflijk erfleen releverende van de Ed.Groot Mog.Heere Staaten van Holland en West Vriesland ——— begrijpende een sestiende deel en een half sestiende deel van de ambagte van Swijndregt ——— alsmede de grote visserij of zalmsteek, en aldaar leggende voor de voorsz.heerlijkheid, buitendijks, streckende ten halve Mase, zo verre de jurisdictie van de Lindt haar extendeerende is, enz.”.

Aarnout Jan van Bienen bedingt hieraan toe te voegen; “alle de salmvisserijen behoren aen de heerlijkheid van Dortsmonde toe, allen, en geensins aen de Lindt, nog aen enige andere heerlijkheid; ider alle de respectieve verleijen der heerlijkheid van Dortsmonde, en al de mandementen poenoal tegens alhere van de Lindt en Pietershoek die dateeren van 1340, waer uijt klaerlijk blijkt dat die heere dikwils bij exerpacie sigh hebben tragten in de possessie van haer heerlikheden te stellen.”

Hoe in 1804 het verpachten van de visserij en de Groote Lindt geschiedde, waaruit de visserij bestond en wat de regels waren waar aan de pachter zich moest houden, geven de volgende akten weer.

**CONDITIE VERPAGTING
VAN DE
ZALMVISSERIJEN ETC.
VAN DATO 21e SEPTEMBER 1804.**

Hooft van de Krap En 't Malle Gat. Ets van H. Kobell. (1751-1779)

VOORWAARDEN, waarop Jacob Van 't Hoff als Rentemeester van den Wel.Ed.Geb.Heer A.J. Van Brienem, Ambagtsheer van de Groote Lindt, Dordsmonde en stad, etc. etc. voornemens is Heden den 21 September 1804 in 't openbaar ten overstaan van Schepenen van de Groote Lindt voor den tijd van vijf eerstkomende Jaren te verpagten.

De naartvolgende visserijen met Een Huis, Schuur en Erf.

De verpagting zal geschieden voor den tijd van vijf Eerstkomende en: agter eenvolgende Jaaren, integraan primo November 1804 en eindigende Ultimo 1809,

De verpagting geschied wijders om Guldens van twintig Stuijvers het stuk in goed gangbaar Zilver geld, in handen van den verhuurder of regtverkrijgende, in twee termijnen en jaarliks, te weeten de Eene helft met Ultimo April en de wederhelft met Ultimo October van ieder jaar, terwijl bij gebreeke vanden de pagters zullen moeten betalen met Guldens van twee en twintig Stuivers het Stuk, en bovendien (indien den Verpagter Zulks goetvind dog anders niet) het gepagte uit ter huur.

De pagters zullen terstond na de verpagting in handen van den Secretaris dezer plaats gereed moeten betalen Twee Stuiver van ider Gulden, van het Eerste jaar Huur aan Rantzoen ten behoeve van 't geregt voor 't doen en overstaan van deeze verpagting, voor Bode en Arme van dezer plaats Eene Gulden vier Stuivers van ider partij, alhoewel zulke aan eene partij mogt verpagt werden, egter voor drie partijen zal moeten werden betaalt, en voor de Extracten dezes met de Huurcedullen en Copiën van dien boven en behalven de Zegels Vijftig Guldens twaalf Stuiver, en alzoo vijff Guldens vier Stuivers van ider partij zooals dezelve eerst opgeveilt en afgeslagen werden, Zullende de trekgeden bij de voldoening van bovengemelde onkosten, door de pagters mede moeten werden gerestitueert, ofschoon dezelve door een ander getrokken waren.

Den verpagter behoud aan Zig, om, na dat bovengemelde visserijen, en Huis, Schuur en Erf ider eerst afzonderlik zullen zijn opgehangen en

afgeslagen, daar na zodanige bij den anderen gevoegt als men zal goed vinden, ten welken einde ook de geneugten van 't strijkgelt, of de eerste pagters hun bod tot na de tweede of laatsten afslag zullen moeten gestand doen.

Terwijl bovengemelde visserijen werden verpagt, onder speciaal beding, dat het zelve water, niet anders, dan met Gepermiteerd Viswant, zal mogen worden bevist, en zig stiptelik moeten gedragen, na de Publicatien op het Stuk der visserijen, geemaneert of nog te Emaneeren, zullende bij de gebreeke van dien de pagters voor de Boete of fraude aanspreekkelijk en verantwoordelijk zijn, zonder daarvoor ietwes op hunne pagt penningen te mogen korten.

Indien het mogt komen te gebeuren dat aan een of meerder zelve visserijen eenig nadeel van 's Lands of Dijkwerken wierden toegebracht, zal zulks komen ten nadeele van den pagter, terwijl egter bij geheele vernitiging den pagter van dat gedeelte, den zal werden ontslagen, zonder egter eenige schadeloosstelling te kunnen pretenderen of van de huur der verder daar bij verpagte visserijen ontslagen te zijn, dog als dan in de volgende Huurjaren, zoo veel minder pagt zal betalen als den Geregte dezer plaats, of die genen welke zijl: daartoe zoude willen benoemen, zullen Taxeeren, de waarden der pagt en vernietigde visserij en zulks na Evenredigheid der geheele pagtpenningen.

Den Pagter of Huurder van het Huis en Schuur, zal het zelve behoorlik moeten bewonen, en het zelve glas en vloerdigt moeten houden, alsmeede moeten houden buiten alle ordinaire Keuren of Schouwen, en het zelve, zoo als ook de pagter der voormelde visserijen aan niemand de zelve mogen overdoen, dan met schriftelijk consent van den Verpagter of regt verkrijgenden, op verbeurte van een dubbelde pagt.

Den Verpagter behoud aan zig de Vrijheid, om met een Zege in de visserijen binnen de Dammen te mogen vissen zonder dat den pagter daar voor ietwes kan pretenderen.

Blijvende de lasten verdere Reparationen van het Huis, alsmede de Lasten der Visserijen voor Rekening van den heer Eigenaar.

De verpagting zal geschieden, bij Inzetting en Verhoging en daar na bij afslag, en die bij inzetting het hoogste bied, zal tot Strijkgelt genieten zoo veel al hier na bij ider gemelt, en voor elk Strijkgelt den genierter desselfs Bod (zooals hier voore gezegt), tot na de laasten afslag zal moeten gestand doen en wanneer men het te verpagtene voor zijn gebodene zal willen gunnen zal zulks bij zijn afwezigheid werden aan gezegt, aan de Gerechtsbode 't geen van zoo veel kragt zal zijn als of zulks aan hem zelve gedaan waren.

Zullende die geene welke bij afslag (na de drie eerste roepen welke men aan zig behoud), het eerste mijnt pagter zijn en blijve op deeze en naar volgende voorwaarden.

Wanneer het gebeuren mogt dat er bij de te doene afslag twee of meer tegelijk, bijna gelijk, of op eenen roepen mijnde, zal men aan des verpagtens zijde vrijheid hebben t geveilde of afgeslagene aanstonds op nieuw op te hangen en afteslaan, of het voorwoort te gunnen of geven aan die men zal gelieven. De Duister of Dubbelzinnigheeden welke er in deeze voorwaarden of in eenig deel van dien mogten gevonden werden of zig opdoen, of dat eenig geschil ontstaan, of, dat eenige misslag, in veiling of afslag begaan mogte werden, zoo zal den uitlegging, uitspraak en weder terecht bringing daarvan alleen staan en komen, aan Schepenen over deeze verpagting staande.

Tot naarkoming vant geen voorsz. is in deeze voorwaarden zullen zoo de genierters vant Strijkgelt als pagters gehouden zijn, om aanstonds op den Eersten vordering daar toe te moeten stellen, twee of meer goede genoegzame Borgen, welke hun onder afstand van den Borgen voor regten, ider voor t geheel en zig even als de Zaak meldigen zullen moeten verbinden, niets uitgesondert, alles tengenoege van den verpagter, of zal men bij gebreeke van dien en zoo ook wanneer in een of ander op zigt door Inzetter of Pagter niet volkomen voldaan wierden vrijheid hebben 't geveilde of afgeslagene t zij aanstonds op ten zulken dage als men zal goedvinden op nieuw op te veilen, op te hangen en af te slaan, meerder geldende zal den Eerst gebrekige daarvan geen voordeel genieten, en minder geldende zal men het tekortkomende van dien aan zijn persoon, en goederen verhale met de kosten.

En zullen, zoo de Genieters van 't Strijkgelt, pagter en hunne Borgen, zig moeten Onderwerpen aan 't bedwang, en Regtsgebied, van alle Regten en Regteren en bisonder den Hove van Holland, Hove en Hoge Vierschaar van Zuid-holland, en Geregt van de Groote Lind, met overgifte om henlieden daar bij of bij die denzelve welke men aan de zijde van den Verpagter zal verkiesen in den inhoud van vorenstaande voorwaarden, en elk punt van dien goedwillig ten hunnen kosten te doen en laten Condemneren ten dien einde onwederroepelijke last en volmagt gevende aan de Procureurs, voor opgemelde Hove, Hoge Vierschaar, of geregt of voor eenige denzelve zijnde gelijk die dan ook verstaan zullen moeten werden, alzoo gevolmagtigt te zijn en hierbij gevolmagtigt te worden te zamen en ider in 't zijn in 't bisonder zoo om de Condemnatie te verzoeken als daar in te bewilligen.

Op welke vorenstaande voorwaarden opveilen en verpagten zal Eerstelik

Het drijfwater of de Zalmvisserij onder Meerdervoort en de Lind, strekkende van de Scheijding van Zwijndreght en Meerdervoort tot aan de Nieuwe Haven in de Groote Lind, of wel zodanig als dezelve laast is bevist geworden door Arij van den Bout.

Den hoogsten inzetter zal tot strijkgelt genieten twee gulden twaalf stuiver.

Het hoogst ingezet door Arij van Eijsbergen op Eenhondert vijf en twintig Guldens.

Opgehangen op drie hondert guldens daar en boven afgeslagen zijnde tot op Een hondert Guldens daar en boven, is het zelve daar voor en mitsdien voor Twee hondert vijf en twintig Guldens gepagt door Arij van Eijsbergen, woonende te Dordrecht.

{ Antonij Meijer
Borge { en
{ Arij van den Bout

De Steekvisserij voor de Groote Lind, zijnde twee steeken ider van drie vuijken, of wel zodanig als dezelve laast gevist zijn door A. Koenen in Compagnie met het Vissershuis, Schuur en Dijkerf, voor zo verre zulks niet is verhuurt aan Cornelis Buitenijk.

Den hoogsten inzetter zal tot Strijkgelt genieten twee guldens twaalf stuivers.

Het Hoogst ingezet door Bastiaan van Es op Tagtig Gulden.

Opgehangen op Een hondert guldens daar en boven en afgeslagen tot op Zeventig gls.

Daar en boven is hetzelfde door ons opgehouden.

De Rivier en Palingvisserij binnen de Rijse dammen voor de Groote Lind laatst bevist door Gerrit Kooiman.

De Hoogsten inzetter zal tot Strijkgelt genieten Eene gulden.

Het hoogst ingezet door Schilman de Deugt op dertig Guldens.

Opgehangen op Vijftig Guldens daar en boven en afgeslagen tot op tien guldens is hetzelfde daar voor en misdien voor veertig Guldens gemijnt door Schilman de Deugt.

Borge 't Geregt.

Zijnde de voormelte twee laatste partijen als de Zalmsteek en Huis, met de Rivier en Paling Visserijen te samen bij den anderen gevoegt in eens opgehangen op twee hondert vijftig Gulden en afgeslagen tot op Een hondert vijf en veertig Guldens, zijn de zelve daar voor gemijnt door Mattheus Schouten, wonende te Geertruijdenberg.

Aldus verpagt ten dage en overstaan als voor int hooft dezses gemelt.

Petrus Pleijsier President

Wouter Kuijper

Willem Kool (3)

Gemeente Archief Dordrecht

Bron: Oud Rechterlijk Archief Groote Lindt. Deel 15.

(1) Visserij van Dortsmonde. Dr. L.A. Langeraad.

Gem.Arch.Dordrecht. Arch.no.117, inv.no. 79. Het rapport is zeer uitvoerig, het onderzoek vond plaats in het Alg.Rijks Archief in Den Haag.

(2) Zie voor de geschiedenis van de zalmvisserij "Volharding", Swindregt Were, jaargang 3, no. 2.

(3) Gem.Arch. Dordrecht. Arch.no.509, inv. no.15.

A. van der Linden

Openbare Verhuring
V A N
Z A L M.
en RIVIER VISSERYEN
E N E E N
HUIS SCHUUR en ERF,
In de
GROOTE LIND.

Op Donderdag den 12 van Wynnaand 1809,

JACOB van 't HOFF, als
Rentmeester van den Hoogwelgeb.
Heer W. J. van Bienen, Ambagts-
heer van de Groote Lind en Dords-
monde &c. &c. &c. is Dooznemeng in 't
Openbaar ten Overstaan van Schepenen
van de Groote Lind, te Verhuren:

Het Dryfwater of de Zalmvisfery, van
Dordsmonde voer Meerdervoort en de Groote Lind,
thans in Huur by Ary van Eysbergen.

En de Steekvisfery van Dordsmonde voer
de Groote Lind, als mede de Visfery, binnen de albaar
liggende Kribben, met een HUIS, SCHUUR en ERF,
Staanste tegen over de Oude Haven, albaar thans in Huur
by Matheus Schouten.

De Begadingdeng komen ten Dage ho-
bengemeest / des Namiddags Drie Uren in het Recht-
huis van de Groote Lind, Aanhooren de Doozwaarden en
voen Doozbeel.

Zeg het Voort.

Te Dordrecht, ter Boekdrukkery van N. van ETSDEN, 1809.

Colofon

“Swindregt Were”, een naam die naast “Swijndregt Were” al vroeg gebruikt wordt voor de Zwijndrechtse Waard, is het periodiek van het Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht en de Historische Vereniging Zwijndrecht.

Het blad verschijnt twee tot drie keer per jaar en wordt gratis aan de leden toegezonden.

Redactie H-I-Ambacht:

C. Lagendijk
J. Smit

Redactie Zwijndrecht:

drs. C.R.van den Berg
mw. E.Dreesens-van der Linden
A. van der Linden
K. Popijus

Redactie-adres voor H-I-Ambacht:

Weteringsingel 118B

3342 AL H-I-Ambacht tel: 078-6813965

(tevens adres secretariaat Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht).

Redactie-adres voor Zwijndrecht:

Prins Bernhardstraat 30

3331 BR Zwijndrecht tel: 078-6194677

(tevens adres secretariaat Historische Vereniging Zwijndrecht).

Druk: Pro Patria Zwijndrecht

De verkoopprijs voor losse nummers: f. 4,75

ISBN 90-73236

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de onder auteursnaam geplaatste artikelen.

